

J. Beun. Bachten de Kupe, 23 (1981)
blz. 164-174, ill.

DE VUURTOREN VAN NIEUWPOORT EN ZIJN LAATSTE "VIERTORREWACHTERS"

Volgens de overlevering bestonden er reeds twee vuur-bakens te Nieuwpoort, opgericht door Gwijde van Dampierre in 1284.

In de loop der eeuwen werden deze "vierboete(n)" vernield, op een andere plaats heropgebouwd, terug vernield . . .

In 1793 en 1794 werd de vuurtoren van Nieuwpoort erg beschoten door de Fransen. Er was geen sprake meer van herstellingen te doen en de toren bleef, half in puinen staan en onbruikbaar tot in 1858.

Deze vuurtoren stond op het Schiereilandje, waar nu de Yachtclub van Nieuwpoort (YCN) is gevestigd.

In 1858 begon men de vuurtoren te herstellen. De tijd van riet branden behoorde evenwel tot het verleden. Er werd dan ook besloten de toren te moderniseren. Een "lantaarn", voortkomende van de toren van Oostende, werd op de toren geplaatst : een grote olielamp van 2,95 m hoogte en met een doorsnede van 2,20 m.

Lombartzjde -- Le Phare.

Uit deze foto blijkt duidelijk hoe toren en woonhuis voor 1914 één geheel vormden. Rechts bemerkt men de loods waar een reddingsboot stond. Het gebouwje links op de foto behoorde toe aan groot-grondbezitter Crombez, en deed dienst als opslagruimte-stalling.

Op 1 januari 1863 zond de toren haar licht opnieuw over de haven van Nieuwpoort (zie verder "Bericht aan Zeevarenden").

In 1881 bouwde men een gloednieuwe vuurtoren, op slechts 100 m van de zee en op 250 m van de Yzermondung. De hoogte was 28 m. Hij was verlicht met minerale olie en had een vast rood licht.

Op 30 oktober 1914, tijdens de Slag van de Yzer, haalde het geschut van Britse zeebodems, die het 4de Duitse Ersatz Division beschoot, de vuurtoren neer.

Voormelde vuurtoren vormde met de (dubbelde) woning van de vuurtorenwachters één enkel kompleks.

In 1923 werd de vuurtoren herbouwd. Toren en woning stonden ditmaal afzonderlijk. De toren was opnieuw in baksteen opgetrokken.

Het licht werd ditmaal een "bliksemlicht", elektrisch voortgebracht.

Bij hun aftocht op 7 - 8 september 1944 werd de vuurtoren door de Duitsers opgeblazen.

Het lichtapparaat berustte evenwel sinds 1940 te Parijs en werd aldus gered.

In 1945 werd voorlopig een 15 meter hoge seinpyloon boven het duin geplaatst.

De huidige toren treedt in werking op 21 maart 1949. Hij reikt 26 m boven de gemiddelde zeespiegel, is ditmaal een betonconstructie, en werkt opnieuw elektrisch. Honderdvijftien treden en 18 op rechtstaande ladder leiden tot de verlichtingsinstallatie.

WEL DEGELIJK "VUURTOREN VAN NIEUWPOORT"

Toen in 1881 de nieuwe vuurtoren werd gebouwd, gebeurde dit op het grondgebied van Lombardsijde. Op oude foto's en postkaarten kon men aldus soms lezen "le phare de Lombardzyde". En ook de inwoners van Lombardsijde waren telkens ietwat wrevelig als hun geburen nadrukkelijk spraken van "de Viertorre van Nieuwpoort". En toch hadden de Nieuwpoortenaars het bij het rechte eind. De Toren behoort immers tot het "haven-gebied" van Nieuwpoort, en ook heden te dage reikt dit havengebied nog steeds verder dan de eigenlijke stadsgrenzen. Anderzijds is het wel zo, dat sinds de fusietrein van 1 januari 1977 de vuurtoren nu ook wel degelijk op het grondgebied van Nieuwpoort staat.

BERICHT AAN ZEEVARENDEN (10)

Hoe van meet af aan, ook bij de voorgedij-overheid sprake was van de Vuurtoren van Nieuwpoort kan men best uitmaken uit volgend bericht, verschenen in het Belgisch Staatsblad de dato 22 november 1862.

Ministerie van Buitenlandse Zaken - Zeewezen

Bericht aan Zeevarenden

Nieuwe vuurtoren te Nieuwpoort

De Minister van Buitenlandse Zaken brengt ter kennis van de Zeevarenden dat de nieuwe vuurtoren opgericht te Nieuwpoort (Vlaamse Kusten) voor de eerste keer ontstoken zal worden op 1 januari 1863, bij zonsondergang, en dat hij vanaf deze datum iedere nacht in werking zal zijn.

De toren die gelegen is op 51 graden 8 minuten 20 seconden noorderbreedte en 23 minuten 54 seconden oosterlengte van de meridiaan van Parijs. De hoogte is 27 m 50 centim. boven de grond en de lichtbron ligt op 29 m 30 centim. boven de hoogwaterspiegel. De lichtbron is voorzien van een kadatdioptrische lenzen-apparatuur van derde orde, dat een vast rood licht vertoont, dat, in gunstige atmosferische omstandigheden, op een afstand van 14 mijl van zestig in een graad, zal kunnen gezien worden, over een boog van de horizon begrepen, op het kompas, tussen West 13 graden Zuid door het Noorden tot Oost 7 graden Noord. Het huidig licht gelegen op de westkust van de havengeul, op 51 graden 8 min 25 seconden Noorderbreedte en 23 minuten 33 seconden Oosterlengte van de meridiaan van Parijs, wordt een getijlicht; het zal gedoofd worden wanneer de zakkende tij aanvangt.

Het huidig tijlicht, gelegen op 424 meter in het N.N. Westen van het vorig licht, wordt gedoofd op dezelfde datum.

DE TAAK EN OPDRACHT VAN EEN VUURTORENWACHTER (2°)

In 1948 werd in het vooruitzicht van de aanstelling van de nieuwe vuurtorenwachter - de officiële term luidt "torenlicht-wachter" - de beroeps-kennis vereist van electr. of mechanica.

Als opdrachten voorzag men

- torenlicht aansteken en doven, alsook het licht van het oosterstaketsel
- het eventueel in gang zetten van misthoorn op het oosterstaketsel
- verplichting : onderhoud van materiaal en apparatuur en dit in perfecte staat. Nazicht goede werking van de lichten zowel acetyleen als elektriciteitslichten.
- reinigen en schilderen van acetyleenflessen, enz
- mag dienst niet verlaten zonder voorafgaande verwittiging of toelating, uitgezonderd tijdens jaarlijks verlof
- mits inachtneming van de arbeidsreglementen moet ter beschikking zijn voor alle noodgevallen.

Acetyleen is kleurloze, gasvormige koolwaterstof, thans meestal uit

calciumcarbide verkregen. Het dient tot verlichting, verhitting. Indien de elektriciteit uitviel werd automatisch op acetyleen overgeschakeld.

NOG ENKELE WEETJES

Om zoveel mogelijk op te vallen werd de vuurtoren, na de eerste wereldoorlog, in rode en witte banden beschilderd, wat ook nu nog het geval is. Vóór veertig werd dit werkje doorgaans uitgevoerd door "Pito" Pieter Gryson en zijn zonen, uit de Langestraat te Nieuwpoort.

In al die eeuwen werd de vuurtoren dan ook een stukje van het Nieuwpoorts stadspatrimonium. Nog in het begin der jaren zestig werd door de Stedelijke Dienst voor Toerisme, als bijvend aandenken bij officiële ontvangsten, een miniatuur vuurtorentje aangeboden. Het betrof een ontwerp van stadsinwoner Bollion, en vervaardigd in het Neoceram Studio van de Mekanieke Steenbakkerij Florizoone te Nieuwpoort. De honderd vervaardigde exemplaren waren zowat 17,50 cm hoog en droegen op het bovenvlak een kleine kompas, waarvan het noorden steevast naar de naam "Nieuwpoort" wees.

Dat ook nu nog, na de volledige mechanisatie, de vuurtoren periodieke nazicht vergt, bewijst het feit dat op donderdag 20 november 1980, omstreeks 17u, "Vuur Nieuwpoort" zoals men dat in zeemanstermen heet, plots "vast" brandde. Het defekt werd meteen via een dringend bericht aan de zeevarenden over de maritieme radiobanden verspreid. Het gevaar was immers niet denkbeeldig dat het vast rood licht niet herkend werd als dat van de vuurtoren dat normaal twee rode "flashes" te zien geeft

AUGUST HILLEBRANDT : VEERTIG JAAR TORENWACHTER (3°)

Onze vader, aldus Jeanne en Maria Hillebrandt, was zowat "voorbested" om viertorrewachter te worden; Hij werd immers op 29 augustus 1875 geboren in het "tievier" (tijvuur)-huis, zijnde de woning van het loodswezenpersoneel te Nieuwpoort-Bad.

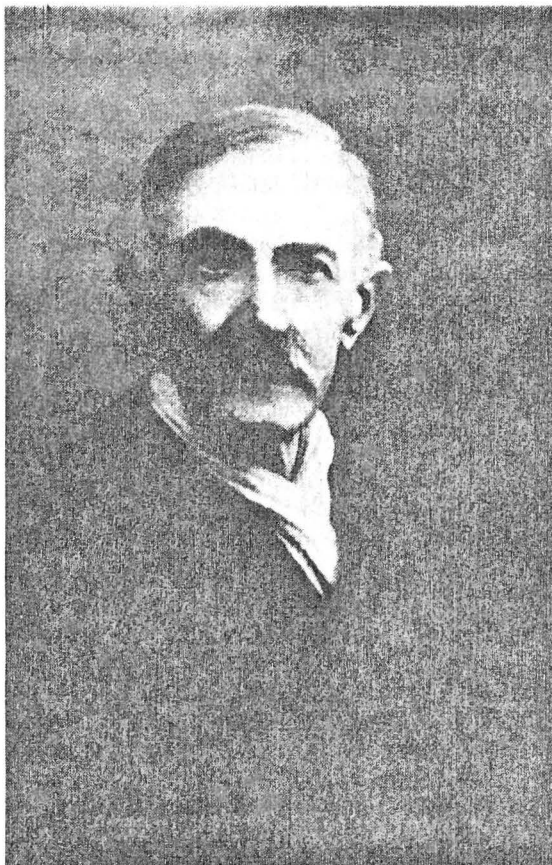
In 1895 monsterde hij aan op het toenmalig schoolschip "Aviso". Op een reis naar het Hoge Noorden had de jonge man een hand bevroren, welke steeds verminkt is gebleven. Van 1897 tot 1902 vaarde hij op de mailboat "Prinses Josephine", om vervolgens op het lichtschip "de Wandelaar" terecht te komen.

Hij was ondertussen gehuwd met Alida Pincket.

Zijn allereerste opdracht als vuurtorenwachter verrichtte hij te Oostende.

In 1907 werd August Hillebrandt torenwachter te Nieuwpoort.

In die dagen bestond het vuurtorenpersoneel uit chef Filip Degroote, Fons Hintjens en Gusten Hillebrandt.

August Hillebrandt

De vuur-toren en de woning, een tweewoonst, vormden toen één enkel kompleks. Zo kon men niet alleen vanuit het gelijkvloers, maar ook vanuit de zolderverdieping, de torentrappen op. In de tweewoonst woonden de families Hillebrandt en Degroote. Naast de woonst stond nog het "petrollekot" en het "permenentiekot", waarin een reddingsboot stond. Vóór 1914 waren de vuurtorens van Nieuwpoort, Knokke-Heist en Blankenberge volgens eenzelfde model gebouwd.

Als het begon te deemsteren ging de dienst in, met aflossing om middernacht. Het derde personeelslid was "vrij".

Op 17 februari 1912 werd Jeanne Hillebrandt in de woning van de vuurtorenwachters geboren : de laatste geboorte in een vuurtoren-in de rij van zevenhonderd jaar vuurtoren-geschiedenis te Nieuwpoort.

Rosa, de jongste zuster, zij waren toen met zeven kinderen, zou later geboren worden in de vuurtoren van Knokke-Heist.

Pa Hillebrandt vroeg in 1914 zijn "changement" naar de viertorre van Knokke aan.

Het was voor de kleine kinderen al te ver om dwars doorheen de duinen naar school te gaan. Zo belandde de familie enige maanden voor het uitbreken van de le W.O. aan de Oostkust, en beleefden zij niet de ondergang van de toren enige maanden later.

Een zekere "Marcus" ("wij zijn die naam niet meer voor honderd procent zeker") werd vader Hillebrandt zijn opvolger en vervanger te Nieuwpoort. Tijdens de oorlog belandde de familie, na de vuurtoren van Knokke op de vuurtoren van Blankenberge.

Bij de heropbouw van de Nieuwpoortse vuurtoren in 1923, vroeg August opnieuw zijn "overplaatsing" aan : hij wilde terug naar zijn geboortestreek. Nu was hij de enige torenwachter. Toren en woning stonden voortaan afzonderlijk en bovendien was er nog een ovenkot, want er diende zelf brood te worden gebakken.

Jeanne en Maria herinneren zich nog dat de woning later gereed kwam dan de toren : zo gebeurde het dat zij in die tussentijd, met de tram, naar Lombardsijde dienden te trekken wilden zij eens vader zien.

Het feit dat, na elke stormwind, de gehele duinenvlakte rondom de vuurtoren, vol lag met blootgekomen schedels en benen van gesneuvelden uit de le W.O., bleek niemand te deren.

Het was er niettemin eenzaam wonen. Maar toch aangenaam ! In die tijd, de jaren twintig, waren er nog geen wegen : de acetyleen werd in tuben ("zoals lassers die nu gebruiken") gebracht op een slede, door een paard getrokken. Elk jaar, voor de aanvang van de winter, bracht "Schele Nesten" (Gouwy) uit de Kokstraat te Nieuwpoort, eveneens per paard en slede, de voorraad kolen, geleverd in opdracht van de Staat. Elke namiddag, na het beëindigen van de schooltijd, werden de kinderen aan de rand van de duinen opgewacht door hun twee honden, welke de ouders vooropstuurden.

Vader August werd in 1940 65 jaar en dacht reeds van op pensioen te gaan toen de tweede W.O. uitbrak.

Met het oog op zijn pensioenstelling hadden de ouders reeds een woning gehuurd in de Oostduinkerkse steenweg, te Nieuwpoort. De kinderen waren ondertussen reeds allemaal "uitgetrouwd".

Toen de oorlog uitbrak "draaide de torre niet meer". August Hillebrandt

Lombartzijde

De Vuurtoren
Le Phare

De toren in opbouw

bleef alleen achter, maar werd nadien min of meer door (vermoedelijk door franse) soldaten, verplicht de toren te verlaten.

Gevolge die oorlogsomstandigheden zou hij slechts op 30 november 1948 zijn taak moeten overgeven, aan de nieuwe vuurtorenwachter : Lucien Daneels.

Op 85-jarige leeftijd overleed August Hillebrandt. Hij werd op woensdag 9 maart 1960 begraven. De kerkelijke plechtigheid greep te Nieuwpoort plaats, doch hij werd bijgezet op het kerkhof van Lombardsijde. Wij zullen denklijk wel niet uit de biecht klappen als wij verklaren dat zijn jaarwedde in 1935 de som van 14.000 fr bedroeg.

LUCIEN DANEELS : DE ALLERLAATSTE TORREWACHTER ! (40)

Op 1 december 1948 vatte Lucien Daneels zijn taak aan; functie welke hij tot op zijn pensioenstelling op 1 oktober 1963 zou vervullen.

Hij werd te Boom op 23 september 1898 geboren en is gehuwd met de Nieuwpoortse Elza Provoost.

Lucien Daneels en vrouw Elza Provoost : zij gaan de geschiedenis in als de laatste torrewachtersfamilie van Nieuwpoort, en meteen ook van de Vlaamse Kust.

Met de in diensttreding van Lucien Daneels werd een nieuwe stap gezet in de automatisatie. Het "licht" kon met een eenvoudige knip van beneden reeds worden aangestoken. De regeling gebeurde met een "wekkersysteem". Gewoonlijk werd een kwartiertje voor het ondergaan van de zon het licht aangestoken.

Als het elektrisch licht uitviel, werd automatisch overgeschakeld op gas : de koepel draaide in dergelijk geval op een "gewicht", welke in het centrum van de toren hing, precies zoals bij een hangklok.

In zo een omstandigheid liep de wekking af na een zevental uur. De "lamp" bestaat uit een koepel van prisma's die de stralen van de lichtbron naar het centrum brengt. Die koepel heeft de vorm van een driehoek, waarin ieder zijvlak nogmaals in tweeen gebroken is. De kristallen prisma's werden door Lucien Daneels gekuist met "wijngeest" (esprit de vin = vluchtig bestanddeel van wijn, oude naam voor ethylalcohol of spiritus).

De lamp was gevat in brons, en dit betekende meteen heel wat poetswerk. Na elke storm moesten ook de ruiten buiten worden gekuist : zand en verstoven zeewater maakten immers de ruiten vuil en fettig. In feite had men elke dag met verstuiwend zand te kampen : zo hadden de tegels van de huiskamers alle glans verloren door de fijne zandkorreltjes waarover men steeds liep. En men leerde ook bij het eten slechts op het laatste ogenblik de borden boven te halen om "zandsmaak" te vermijden.

In 1958 trouwde dochter Annie Daneels uit : voor het laatst werd een huwelijksfeest gevierd in de Nieuwpoortse vuurtoren-woning.

In maart 1962 zou Roland, de vader van Lucien Daneels, op bezoek, er overlijden aan een erge griep : voor de laatste maal noteerde men er een sterfgeval.

Ook de levenswijze van Lucien Daneels vormde een geheel met zijn omgeving. Samen met zijn vrouw behoorde hij tot de gilde der vegetariërs. Nooit kwam het bij hem op om in de duinen een konijntje te strikken, noch om een strandscholletje te vangen.

Toch ondervond hij meer dan eens last door militairen. De vuurtoren stond immers van medio 1950 af, midden het domein van de Militaire Luchtdoelartillerieschool Lombardszijde-Nieuwpoort. Te pas en te onpas moest men de identiteitskaart tonen. Lucien Daneels hing die ten lange laatste met een koordje rond zijn nek, wanneer hij met zijn fiets op boodschappen moest, en aldus doorheen het Kamp diende te rijden.

Ook de jongste dochter, Annie, ondervond als schoolgaand meisje, heel wat ongemak. Als er schietoefeningen waren diende zij tot 18 u aan de poort te blijven wachten, vooraleer naar huis te mogen gaan.

De zeldzame bezoekers dienden zelf, bij de militairen van wacht, hun identiteitskaart achter te laten !

Niettemin bleef het eenzaam wonen. De familie Daneels had dan ook een tweetal honden, de "schaper" Marco en de "Elzasser" Wolf. Als men weet dat op een bepaald ogenblik het geducht bandietenduo "Beeckman en Mulder", zich ondermeer hadden geïnstalleerd in een bunker, ter hoogte van de vuurtoren, begrijpt men best dergelijke voorzorg.

Bij verlofdagen kwam "een man van dienst" de taak van vuurtorenwachter" overnemen : veelal was dit Maurits Mylle uit Oostende, of ook wel eens Louis Calcoen uit Nieuwpoort.

Zoals vermeld stond de vuurtorenwachter ook in voor het vast licht op het noorderstaketsel, en voor de misthoorn aldaar. Deze werden weliswaar aangestoken vanuit de vuurtoren, maar bij "storinge" (en dit gebeurde natuurlijk steeds bij hevig stormweder) moest Daneels er op uit om het euvel te herstellen.

Dit vast licht werkte eveneens op stroom en op gas bij noodgevallen. Uit voorzorg nam Daneels dan ook een koord mee om zich eventueel te kunnen vastbinden. Het gevaar om door een "pak zee" gegrepen te worden op het staketselhoofd was niet zo maar denkbeeldig . . .

Als plichtgetrouw mens nam Lucien Daneels zijn taak bijzonder ter harte en maakte van "zijn" torenlicht een echt juweeltje wat onderhoud betrof. Naast de toren had hij, als vegetarier, een groententuintje aangelegd. Ook ging hij wel eens zwemmen in zee.

Van een koortsachtig leven was er evenwel geen sprake, zodat men telkenmale ruim de tijd nam om met Pol Debruyne, de brievenbesteller, een praatje te slaan, bij zijn zeldzame bezoeken aan de toren.

Vijftien jaar lang stond Lucien Daneels aldus in voor de veiligheid van de vissersvloot. Met weemoed verliet hij aldus eind september 1963 de "viertorre van Nieuwpoort". Maar nu nog, gaat hij, terecht, fier de allerlaatste vuurtorenwachter van het Yzerstadjie te zijn geweest.

J. BEUN

BRONNEN

(1) en (2) = Adj.-Adviseur A. Vandenbussche van het Bestuur van het Zeezezen te Oostende.

(3) = interview de dato 7 maart 1981 : gezusters Jeanne en Maria Hillebrandt, St. Jacobstraat 30, Nieuwpoort.

(4) = interview de dato 21 maart 1981 : Lucien Daneels, Sluizenstraat 61, Bredene.